Ytterligare om utländsk försäkring

av f d kammarrättsassessorn Ulf Malmgård

I SN 1982 s 230 lämnade jag en redogörelse för vad som avses med försäkring och lade vissa synpunkter på den skattemässiga behandlingen av utländska försäkringar.

I SN samma år s 396 lämnade kammarrättsassessorn Johan Salsbäck kompletterande uppgifter ang gällande övergångsregler och kritiserade mig dels berättigat för att jag slarvigt nog råkat uttala att företagsansluten svensk pensionsstiftelse meddelade försäkring till pensionstagare, dels för att jag genom tvärsäkra uttalanden om innebörden av gällande regler kunde vilseleda de skattskyldiga.

I den senare delen må följande regeringsrättsdom i överklagat förhandsbesked bidra till mitt rättfärdigande.

I ansökningen hos rättsnämnden anförde jag som ombud för sökanden i huvudsak följande. Lön och liknande ersättning från FN och dess fackorgan är enligt konventioner av den 13 februari 1946 och den 21 november 1947 skattefria i Sverige för personer som har tjänst hos FN eller dess fackorgan, se lag (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Vid pensionering anses anställning upphöra och konventionerna anses därför ej tillämpliga på före detta anställda vilka trätt i pension. Mot denna bakgrund har regeringsrätten ansett att ”pension från FN” under 1963 var skattepliktig i Sverige, RÅ 1971 ref 9.

Sökande är professor och har tjänstledigt från professuren sedan 1968 för uppdrag och tjänst hos FNs livsmedels- och lantbruksorganisation (FAO) i Rom, ett av FNs fackorgan. Denna tjänst hos FAO började 1967 och sökanden är numera chef för avdelningen för x-produktion med specialistansvar för över tvåhundra tjänstemän runt om i världen. Sökanden och hans hustru har bott i Rom sedan 1968 men har kvar bostad i Bystad och är skrivna där. Den 29 april blir sökanden 55 år och uppnår därmed en pensionsgräns för FN-tjänstemän. Han kan då välja mellan att återinträda i tjänst på universitetet och låta sina kunskaper komma svensk vetenskap till del eller att kvarstå i FN-tjänst för att så småningom bli pensionär i Rom. En viktig roll vid värdering av alternativen spelar beskattningen av intjänad pension under tjänstgöringen hos FAO. Pensionen kommer att uppgå till ca USD 12 000 per år jämte ett avgångsvederlag om USD 45 000.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

Utbetalning av pensioner

Pensioner till f d FN-tjänstemän och tjänstemän i FN-organ utbetalas av United Nations Joint Staff Pension Fund (UNJSPF), vilken bildats 1949 i det dubbla syftet att underlätta tjänstemäns övergång mellan FN-organ och att säkra pensionerna även om FN skulle upplösas — man bör komma ihåg att FNs föregångare NF ej blev så långvarig. UNJSPF förvaltar till uppfyllande av sitt ändamål mycket betydande tillgångar (drygt USD 2 Mdr vid utgången av 1979) vilka hopsamlats genom pensionspremier från FN-organ och tjänstemännen. Premierna uppgår till 21 % av aktuell pensionsberättigande lön och bekostas till 2/3 av arbetsgivaren och 1/3 av de anställda. De pensioner som utgår är en funktion av i första hand antal tjänsteår och slutlön. Även vissa andra omständigheter beaktas och pensionen utgår alltså efter villkor som är kända då betalningarna göres.

Mot bakgrund av den självständighet UNJSPF intar, i förhållande till FN, och dess egna medelsförvaltning samtidigt som UNJSPF är underkastad tillsyn får UNJSPF anses vara en försäkringsanstalt och de pensioner som uppbäres därifrån anses vara pensionsförsäkringsutbetalningar baserade på försäkringsmässiga premier. På grund härav och då UNJSPF är förvaltat i utlandet kommer pensionsförsäkringsutbetalningarna från utländsk försäkringsanstalt och är skattefria i Sverige då de är att hänföra till återbetalning av kapitalförsäkring. Det samma gäller engångsbeloppet vid tjänstens upphörande.

Jag yrkar mot ovanstående bakgrund att rättsnämnden förklarar att den pension som kan komma att utbetalas till sökanden från UNJSPF p g a hans tidigare tjänst hos FAO är skattefri i Sverige även om sökanden är bosatt här p g a att pensionen är att hänföra till utfallande kapitalförsäkring.

I komplettering av ansökan anfördes. — På samma sätt som svenska tjänstemän ansluts till SPP, vars fullständiga firma f ö är Svenska Personal Pensionskassan (SPP), ömsesidigt försäkringsbolag, är FN-tjänstemannen ansluten till UNJSPF genom anställningsavtalet. Anslutning sker för tjänstemän som anställes för mer än ett år. Detta framgår av artikel 21 i reglementet. FN-tjänstemannen erhåller en bruttolön om f n USD 66 755 per år. Från bruttolönen avdrages skatt om USD 24 701 varefter USD 42 054 återstår. Bidraget till fonden utgör som framgår av ansökan en tredjedel av 21 % d v s 7 % av pensionsgrundande inkomst, vilken har beräknats till USD 78 676. Betalningen blir sålunda USD 5 507 för år 1981 och netto får därför FN-tjänstemannen USD 36 547 av lönen i handen. Utöver lön erhåller FN-tjänstemannen utlandstraktamente.

Skatten ”staff assessment” på FN-tjänstemannens lön tillfaller Sverige då FN-tjänstemannen är svensk medborgare. Det tillgår så att budgeten för FAO beräknas på grundval av bruttolöner. Bidrag till budgeten beräknas för länder med utgångspunkt från bruttonationalprodukt men från bidraget avdrages landets andel av total staff assessment i förhållande till antalet medbor-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

gare från landet av FAOs totala antal anställda. Sveriges gottskrives p g a att ca 25 svenskar är anställda hos FAO ca 1 550 000 kronor per år. Den ovanstående redogörelsen för staff assessment har lämnats för att framhålla att premien betalas av beskattad lön. FAO levererar premien från FN-tjänstemannen jämte egen premieandel till UNJSPF.

FN-tjänstemannens betalningsskyldighet följer av hans anställningsavtal. Lika litet som enskilda tjänstemän i Sverige har avtal med SPP har FN-tjänstemannen avtal med UNJSPF. Villkoren framgår av bifogade reglemente i förening med från tid till annan gällande löneplan för tjänstemännen. FN-tjänstemannen har fått veta att han (bortsett från inflationsuppräkning) kan välja på följande pensioner eller kontant utbetalning plus pension i USD per 30 juni 1982.

Alternativ	Avgångs-vederlag	Egen pension	Efterlevnads-pension
1 Genast utgående pension	—	15 218.—	7 609.44
2 D:o med avgångsvederlag	79 185.86	10 146.48	7 609.44
3 Pension från 60 års ålder	—	21 435.—	10 717.56
4 Återbetalning av egna premier + pension från 60 års ålder	50 412.43	16 945.56	—
5 Slututtag	98 304.24	—	—

Det synes framgå av ovanstående att tjänstemännens pensionsförmåner är försäkringstekniskt beräknade och att de har möjligheter till ”återköp” ungefär som då man tagit en privat försäkring i Sverige. En förutsättning för att tjänstemännen skall få pension från UNJSPF är, att det FN-organ i vilket han arbetar, blivit invalt i UNJSPF, vilket kräver viss stabilitet hos FN-organet. Alla FN- tjänstemän är alltså ej anslutna.

UNJSPF — försäkringsanstalt?

Sammanfattningsvis är UNJSPF en från FN-tjänstemannens arbetsgivare fristående organisation som förvaltar medel vilka inbetalats som pensionspremier. Pensionen och återbetalningar beräknas individuellt på försäkringstekniska grunder. UNJSPF får anses vara en försäkringsanstalt på samma grund

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

som SPP är det och beslutar liksom SPP själv om sin placeringspolitik inom uppdragna ramar. I SPP är arbetsgivare- och arbetstagareorganisationer medlemmar, i UNJSPF är arbetsgivarorganisationer medlemmar medan några fackförbund i svensk mening inte synes organiserade så att de kan vara medlemmar. Eftersom SPP driver försäkringsrörelse (vilket medför att Sverige förbehåller sig beskattningsrätt till utfallande pensioner även efter pensionstagarens emigration) får UNJSPF, som i allt väsentligt är jämförbart med SPP, anses driva försäkringsrörelse. På grund härav är pensionerna skattefria i Sverige.

Mot bakgrund av att pensionen till en tredjedel utgöres av återbetalning av FN-tjänstemannens egna inbetalningar utan att han haft rätt till avdrag vid beskattning yrkas att i vart fall en tredjedel av pensionen förklaras skattefri.

Rättsnämndens förhandsbesked på ansökan av FN-tjänstemannen Jan Rendel

Eftersom det i ärendet är fråga om huruvida en viss ersättning skall beskattas i Sverige, sedan mottagaren bosatt sig här, bör den i ärendet aktuella frågan bedömas efter de principer på vilka svensk beskattningsrätt på detta område vilar. Den ersättning som det här är fråga om utgår primärt på grund av de villkor som angivits i sökandens anställningsavtal. Ersättningen utbetalas sålunda efter pensioneringen och har sin grund i den förutvarande anställningen. Ersättningen har därför karaktär av pension. För svensk beskattningsrätts del kan anställds pensionering ske på i huvudsak två sätt. En arbetsgivare kan ordna pensionering av sina anställda dels i egen regi dels genom att köpa en försäkring. Väljer arbetsgivaren att ordna pensionering i egen regi kan medel avsättas till en särskilt för pensionering av egna anställda bildad stiftelse. Det sätt som FN och dess organ har valt för pensionering av sina anställda synes ha stora likheter med en sådan stiftelse som åsyftas i 10 § fjärde stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m m. Härför talar det starka samband som råder mellan FN, dess organ och UNJSPF samt det förhållandet att det inte finns något försäkringsavtal mellan berörda parter. Ifrågavarande pensionering får därför anses ordnad i egen regi och inte genom försäkring. För en sådan utbetald pension föreligger inte något i 19 § kommunalskattelagen angivet undantag från skatteplikt. Då sökanden i och med pensioneringen lämnar sin aktiva tjänst hos FAO blir utbetalningarna från UNJSPF inte undantagna från beskattning med stöd av lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.

Nämnden förklarar därför att sökanden efter bosättning i Sverige blir skattskyldig här för pension som utbetalas från UNJSPF.

Rendel anförde besvär hos regeringsrätten.

Sedan regeringsrätten infordrat yttrande från försäkringsinspektionen anförde inspektionen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

Begreppet ''försäkring''

Någon vedertagen definition av begreppet försäkring, internationell eller nationell, torde inte finnas. Allmänt synes emellertid den uppfattningen gälla att försäkring karakteriseras av en täckning och utjämning av likartade risker bland ett flertal intressenter. — Ifrågavarande risker kan vara av rätt skiftande karaktär. De kan t ex gälla trafikolyckor, brand, dödsfall, invaliditet eller lång levnad.

Täckningen och utjämningen av riskerna kan ordnas på ett flertal sätt. Då det gäller pensionsordningar för anställda (förmåner i form av kapitalbelopp och/eller pension vid invaliditet, vid dödsfall och/eller vid viss ålder) förekommer främst följande alternativ

— direkt utfästelse från den anställdes arbetsgivare
— pensionsutfästelse från någon form av pensionsfond eller understödsförening till vilken den anställdes arbetsgivare anslutit sig
— pensionsutfästelse från försäkringsbolag i vilken arbetsgivaren tecknar försäkring för den anställde
— pensionsutfästelse, som den anställde erhållit på grund av sociallagstiftning.

I fråga om vad som kan anses vara försäkring i ovanstående alternativ må följande anföras.

En direkt utfästelse från den anställdes arbetsgivare representerar en kostnad som inte kan bestämmas då utfästelsen ges. Emellertid är arbetsgivaren ensam intressent då det gäller täckningen av hans risker. (Pensionsutfästelser till sina anställda brukar därför inte anses vara försäkring trots att kostnaden på grund av utfästelserna har riskkaraktär (beror på utfallet av de anställdas invaliditet, dödsfall, livslängd etc).

Övriga angivna alternativ (pensionsfond/understödsförening, försäkringsbolag eller sociallagstiftning) innebär däremot en risktäckning bland flera intressenter och brukar därför anses representera olika försäkringsalternativ. Det typiska för dessa alternativ är att en enskild arbetsgivare (ev tillsammans med sina anställda) inte avkrävs en premie eller avgift som just motsvarar de faktiska för utbetalningarna på grund av utfästelserna till hans anställda. I dessa försäkringsalternativ förekommer således en kostnadsutjämning mellan deltagande intressenter (arbetsgivare och deras anställda).

Begreppet ''bedriva försäkringsrörelse''

Någon internationellt accepterad definition av begreppet ''bedriva försäkringsrörelse'' finns inte. Vid den 10:e Europeiska Konferensen för Försäkringsmyndigheter 1981 avhandlades bl a ett ämne gällande avgränsningen av försäkringsverksamhet. Konferensen hade samlat 18 deltagarländer och inget av dessa hade någon täckande legaldefinition av något försäkringsbegrepp,

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

men en del länder visade upp vissa definitioner inom vad som brukar kallas försäkringsområdet.

För svenskt vidkommande finns ingen definition av att ''bedriva försäkringsrörelse''.

I direktiven 1978:105 till den kommitté, som antagit namnet försäkringsverksamhetskommittén (FVK), gavs uppdraget att ''Utredningen bör överväga om en legaldefinition av försäkringsrörelse bör införas'' (i försäkringslagstiftningen). I sitt delbetänkande SOU 1983:5 Koncession för försäkringsrörelse, konstaterar emellertid kommittén att den ''inte funnit det möjligt att åstadkomma en klar, entydig och praktiskt användbar legaldefinition av begreppet försäkringsrörelse''. I stället anger kommittén vissa kriterier som bör kunna utgöra grund för bedömningen av vad som är försäkringsrörelse.

Begreppet ''försäkring'' och ''bedriva försäkringsrörelse''

Bristen på klara definitioner av begreppen ''försäkring'' och ''bedriva försäkringsrörelse'' försvårar jämförelsen dem emellan. Allmänt synes dock gälla att ''försäkring'' är ett mer omfattande begrepp än den betalningsutfästelse, som inryms i begreppet ''bedriva försäkringsrörelse''. Även då det gäller begreppet ''bedriva försäkringsrörelse'' finns det i svensk lagstiftning distinktioner, speglande sig t ex i 1 § lagen (1972:262) om understödsföreningar:

> Med understödsförening förstås enligt denna lag sådan förening för inbördes bistånd som har till ändamål att, utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, meddela annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring och som är på sådant sätt sluten att den huvudsakligen är avsedd för anställda i visst eller vissa företag, personer tillhörande viss yrkesgrupp eller medlemmar i sammanslutning med sådan intressegemenskap att en samverkan även för personförsäkring är naturlig.
>
> Också förening som ej är sluten på sätt som anges i första stycket anses som understödsförening enligt äldre lag.
>
> Avser verksamheten huvudsakligen pensionsförsäkring på grund av anställning, anses föreningen som understödsförening, även om medlemsavgifterna erlägges av arbetsgivaren.''

Denna text uttrycker således att en understödsförening meddelar försäkring utan att affärsmässigt bedriva försäkringsrörelse. Understödsföreningen bedriver likväl försäkringsrörelse — ibland även yrkesmässigt — men detta sker utan att rörelsen karakteriseras av affärsmässighet, d v s utan marknadsförings- och försäljningsinslag av konventionell typ.

Frågan om UNJSPF:s verksamhet

Av det hittills sagda framgår att det inte finns någon internationell måttstock som kan tillämpas vid bedömningen om UNJSPF bedriver försäkringsrörelse eller meddelar försäkring. I denna bristsituation ligger det nära till hands att bedöma UNJSPF:s verksamhet med utgångspunkt från svenska förhållanden, d v s hur skulle denna verksamhet ha uppfattats och bedömts om den bedrivits i Sverige?

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

Av stadgarna synes framgå att UNJSPF är en självständig juridisk person med direkt ansvar för pensioneringen av personalen vid de FN-organ, som anslutit sig till fonden. Premier till fonden betalas av anslutna FN-organ och deras anställda i relation till utbetalade löner (totalt 21 % av utbetald lön). Verksamheten i UNJSPF är mycket snarlik förhållandena i ett antal understödsföreningar i Sverige, s k tjänstepensionskassor, i vilka arbetsgivare med gemensam verksamhetsinriktning har ordnat tjänstepensioneringen för sina anställda. Några exempel på sådana tjänstepensionskassor är Konsumentkooperationens Pensionskassa, Sjöbefälets pensionskassa, Sparinstitutionens Pensionskassa, Pressens Pensionskassa, Försäkringsanställdas Pensionskassa och SAR:s Pensionskassa.

Det må framhållas att UNJSPF inte kan jämföras med en pensionsstiftelse i Sverige enär en sådan inte äger utfästa pension enligt 12 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m m.

Med svenska mått mätt skulle man sålunda kunna anse att UNJSPF genom meddelande av pensionsförsäkringar bedriver försäkringsrörelse i understödsföreningsform.

Vidare är det inte uteslutet att UNJSPF:s verksamhet skulle kunna jämföras med den verksamhet som bedrivs av ett antal försäkringsbolag, vilka administrerar pensionsanordningar avtalade mellan arbetsmarknadens parter och anses bedriva försäkringsverksamhet i Sverige. Bland dessa bolag kan nämnas Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA), Kommunernas Försäkringsaktiebolag (KFA), Svenska Personal- Pensionskassa, ömsesidigt försäkringsbolag (SPP), Arbetsmarknadsförsäkringar, pensionsförsäkringsaktiebolag (AMF-pension) och Arbetsmarknadsförsäkringar, sjukförsäkringsaktiebolag (AMF-sjuk). Rättsligt sett utgör dessa bolag försäkringsbolag i försäkringsrörelselagens mening, ehuru deras rörelse av naturliga skäl i huvudsak bedrivs utan inslag av sådan affärsmässighet som tidigare nämnts, varför deras rörelsetyp rent principiellt skulle kunna inrymmas i understödsföreningens form.

Sammanfattningsvis kan försäkringsinspektionen i ärendet endast uttala, att med svensk lagstiftning som utgångspunkt UNJSPF måste anses bedriva försäkringsrörelse och att pension därifrån utgår på grund av försäkring.

Regeringsrättens dom meddelades den 2 april 1984

Regeringsrådet Reuterswärd, Delin och Wadell som var i majoritet, yttrade. De ifrågavarande utbetalningarna från UNJSPF kommer visserligen att utgå på grund av föregående tjänsteförhållande men till följd av försäkring. Denna har icke meddelats här i landet och utgör därför enligt punkt 1 av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen kapitalförsäkring. — Såsom pensionsförsäkring skall dock enligt ikraftträdandebestämmelserna till lagen (1969:754) om ändring i kommunalskattelagen (1982:370) anses den del av

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

försäkringen som svarar mot premie som betalats i enlighet med försäkringsavtalet i dess lydelse den 31 december 1968 eller skolat betalas före den 1 januari 1969. — Om FN-tjänstemannen är bosatt i Sverige, när han uppbär pension från UNJSPF, är vid dessa förhållanden denna skattepliktig för honom endast i vad som kan föranledas av före den 1 januari 1969 inbetalade premier.

Regeringsrätten ändrade det överklagade förhandsbeskedet i enlighet med det anförda.

Regeringsråden Cars och Brodén var skiljaktiga och anförde.

FN-tjänstemannen tillkommande pension är utfäst i anställningsavtal mellan honom och FAO. Det förhållandet att de för pensionens tryggande uppsamlade medlen förvaltas av och utfallande pensionsbelopp utbetalas av ett särskilt från FAO fristående organ inom FN innebär som rättsnämnden funnit i överklagade förhandsbeskedet inte att utbetalade pensionsbelopp skall anses ha utgått på grund av kapitalförsäkring och vara undantagna från skatteplikt enligt 19 § KL.

Så vitt jag kan finna har försäkringsinspektionen knäsatt mina tvärsäkra uttalanden 1982 och regeringsrätten gillat försäkringsinspektionens bedömning.

Avslutningsvis skall tilläggas att regeringsrätten i annat i år publicerat förhandsbesked uttalat att riksförsäkringsverkets västtyska motsvarighet, Bundesversicherungsanstalt für angestellte i Berlin får anses bedriva försäkringsrörelse. Pensioner från denna anstalt utbetalas från vederbörande ”Rentenstelle” som synes motsvara försäkringskassorna (men utgör administrativt en del av postverket).

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37

Ny tidskrift!

Det saknas en tidskrift i Sverige.

En tidskrift som belyser och analyserar de regler och normer som styr affärslivet.

Som pekar på sambanden mellan affärsjuridiken och områden som ekonomi, administration, marknadsföring mm.

Som därför inte är riktad enbart till jurister. Utan till alla som har nytta av att se möjligheter och förstå begränsningar i regelsystemet.

En tidskrift som redovisar viktiga rättsfall.

Som främjar en rättspolitisk debatt.

Som även gör internationella utblickar.

En tidskrift som är en tillförlitlig informationskälla och ett praktiskt arbetsredskap.

Den heter Affärsrätt.
Det första numret kommer i november -84.

Affärsrätt ges ut av Stiftelsen Affärsrättsligt Forum, som bildats av Liber-Förlag och Institutet för vidareutbildning av jurister och samhällsvetare (VJS).

Prenumerera nu!

Jag beställer härmed:
☐ Prenumeration helår, 10 nr 325 kr
☐ Prenumeration 5 nr 165 kr
☐ Skicka mig mer information om Affärsrätt

AFFÄRS—RÄTT

Företag _____

Namn _____

Postadress _____

Skicka kupongen till:
Affärsrätt, Sibyllegatan 28, 114 43 Stockholm, tel: 08/783 67 10
Affärsrätt är en prenumerationstidskrift.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:22:37